

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

C. 1100

לקורות היהודים באיטליא.

בבית עקד הספרים אשר לממשלת איטליא בפארמא נמצא תנ"ך ישן כ"י בשלשה כרכים (הרשום אצל דע ראססי במספר 1289) שנמצאה עליו כהבת שר' משה בר' מרדכי גאליקו מעיד שהתנ"ך הוא נמכר ביום 24 יוני 1494— כ"א תמוז (רנ"ד) לר' יוסף הנחום בר' ישעיה דוראנמע, ועל אחד העלים הנשארים בסוף הכרך של נביאים נמצאה תעודה עתיקה אחת, הנכבדה מאד בערכה לקורות אחינו באיטליא, היא כתובה בידי סופר מאוחר בכתב רש"י, והזכירה דע ראססי ברשימתו (פארמא 1803) חלק ג' עמוד 137, והפקיד הזמונה על בית העקד הנ"ל, הנודע בפעולותיו הנכבדות ע"ד ספרות ישראל, הכתן הנוצרי פ. פעררא העתיקה ושלחה לאחד מבחירי חוקרי תולדותינו בימינו הפרופיסור ר' דוד קויפמאנן כפעשט ולרוב יקרתה הרפיסה זה האחרון אף הרבה לחקר על אודותיה בחלק העשירי של המאסף Revue des études Juives לחדשי יאנואר— יוני משנת 1885 עמוד 236—232. ולפי שדברי ה' קויפמאנן כתובים צרפתית, אף זאת שגם אחרי חקירותיו המשובמות עוד נשארו עוללות, ע"כ מוצא אני לנכון לתת בזה לפני הקוראים הנכבדים את עצם הב"י של התעודה הנ"ל בלשונה ואת חקירותיו של ה' קויפמאנן מתורגמות עברית, ועוד אוסיף לבוא אחריו ולערוך את הערותי והארותי על אדות הב"י הזה. וזה לשון הב"י אות באית כפי שנדפס בהמאסף הנ"ל:

„בברשילו 1) נכתב ונכתם (ונחתם).

כהיום הזה יום ב' יום חמישי של פסח ויום תשעי של פסוקה שלהם ד'... נפסד נער קטן נוצרי כפורטיאולו כפר תחת וויאדאנו²⁾ אשר הנה על שפת עבר הנהר פה והוא ממשלת תחת האדון מרקסי ממנויבה ויהי אחרי שנפסד הקטן הנז' כמו ב' או ג' ימים האלה העלילו על היהודים היושבים בכרך וויאדאנו באמרם כי היהודים הנז' לקחו הנער הנז' כדי לקחת דמובתוך זה הזמן אב הקטן איש מלא מרמה הלך בבזיון וקצף לפני המושל משם ואמר אליו בגאווה ובוו ישים היהודים במשמר בהיות כי הפסיד את בנו וירא שמה (שמה) היהודים גנבוהו ובחמלת ה' על היהודים המושל ענהו ואמר לו דברים עריבים וכי אין לו כח וממשלה לשים יד על היהודים אם לא יאמת דבריו בעדים ובנסיון בלתי רשות האדון הנז' יחיי' ויהי בין זה הזמן בהמשך המושל

1) נרשלו היא Brescello, עיר היושבת על שפת הנהר פה (Po) הימנית, קויפמאנן.

2) ר"ל כפר העמוד תחת שלטון מושלי העיר וויאלדאנא (Viadana) היושבת על שפת הנהר פה השמאלית נכח העיר ברעסלעלא, וזכרת גם אלל המניה לס' „עמק הככא" (הוצאת לטעטערס, וויטן 1881 עמוד 165). ק'. וגם במאור עיטס סוף מאמר קול גליקס.

בדברים את האב והאנשים דוברי שקר וכזב נשמע הרבר אל האדון שיחי' והאדון כתב אל המושל מוויאדאנו וציווהו ישים במאסר כל היהודים מוויאדאנו וכן עשה היכפ כאשר נצטווה ונתפסו היהודים האנשים לבר הנשים בכ' שעות¹) ליל ג' י"ב אפריל וי"ב לספירה ומהם היינו שומעים פעם טוב ופעם הפך מהטוב ואנחנו הצעירים ק"ק בירשילו היינו מהפללים אל ה' בצום ובכי ובמספר כי גם אנחנו היינו תלויים בחוט השערה כי קרובים היינו אל החלל (החלל) בהיות כי אב הקטן המיד היה מבקש להתפיסנו באמצעת קרוביו היו הנה בבירשילו לולי חסדי ה' כי לא המנו אשר שם בלב המושל להטיב אותנו ולא פנה אל רהבים אנשי רשע אשר היו מעלילים אותנו שהמיד הצבור מהנה מרחיבין פה עלינו באמרם אלינו כי גם אנחנו ידינו היה במעל. ויהי בעמדינו בלב רגז ובדאבון נפש המיד היינו מהפללים אל ה' כאשר כתבתי ויהי כיום שבת בכ' שעות (מהיום)²) הגיע כתב מוויאדאנא אל המושל שישלח היהודים התפוסים אל המושל מעיר מנטובה וכן נעשה ונחגום בספינה כיום א' מרם עלות השחר ויהי מאז וגם קודם ויולך ה' את הנהר פה ברוח קדים עזה וגם ממר גדול היה פעם בפעם כל היום ההוא וכל הלילה וכל המחרה והרוח ההוא עמד בהקפו וגבורתו כל יום ב' עד כ"ד שעות וזה היה מלאך ששלח ה' לפנינו להציל אותנו מיד אויבינו וגם גדול ועצום היה ונס בתוך נס וזה כי התפוסים לא הגיעו במאנמובה עד יום ג' במ"ו שעות³) וגם נער ניצרו אשר היה בתוך הנהר פה לא קם ולא זע מטקומו מאז טבע בו ולסיבת הרוח הטוב והעצום והמים אשר גבהו לסיבת המטר הנער המבוע עלה למעלה והרוח החזיקו במקום ההוא ולא נסע מתחמו עד אשר ראוהו כמה וכמה אנשים נכבדים מוויאדאנו אשר היו הולכים במייול אצל שפת הנהר והם ראו הנער וצעקו כלם בקול רם ויצאו בקולות ההם האב והאם מהקטן ויתפסוהו ויביאוהו מן הנהר אל היבשה והוא היה לבוש בבגדיו כמו שהיה בהיותו חי וברוך ה' שלא עזב חסרו ואמתו מעם עבדיו אשר הראה לכל עם הארץ את השקר הגדול והעצום הזה כי בעיניהם ראו כי ת"ל לא חטאו היהודים ולא פשעו ואו המושל מוויאדאנו שלח כתבים לבירשילו ממנטובה⁴) וגם אל המושל ממנטובה להגיד להם כי נמצא הקטן טבוע בנהר".

אחרי אשר העתיק ה' קויפמאנן את הכ"י והעיר עליו את ההערות הקצרות אשר הבאתי בשמו בשולי היריעה הוא מוסיף לחקור על הזמן שבו קרה המאורע המסופר, וכותב :

רואים אנחנו שבשנה התיא חל י"ב לעומר שהוא כ"ו ניסן כיום י"ב אפריל, זולת זה ידענו שהוא חל כיום ג' בשבוע; והנה המלות „ליל ג' בשבוע"

¹) לא ידענו כיולד חושב המחבר את מספר השעות אם כדרך היהודים או כדרך האיטלקים, ואם נניח שהוא לחשבון היהודים, אז יהיה כ' שעות כלילה כשעה 8 בערב אחר חצות היום, ק'.

²) היינו כשעה 8 בבוקר אחר חצות הלילה לחשבון היהודים. ק'.

³) היינו כשעה 9 בבוקר אחר חצות הלילה לחשבון היהודים. ק'.

⁴) אין ספק שכונתו לעיר בירשילו שהיא מארץ מנטובה. ק'.

לא תוכלנה להורות שיום ב' בשבוע היה י"ב אפריל וי"ב לספירה, לפי שב"ו ניסן לא יחול לעולם ביום ב', ויותר מזה כבר ראינו שיום המישי לפסח היהודים הל בשנה ההוא ביום ב' א"כ בהכרח שב"ו ניסן חל ביום ג', ואם כ"ו ניסן חל בשנה ההוא ביום ג' 12 אפריל, א"כ חל פסח היהודים ביום ה' 31 מארץ, ור"ח ניסן ביום ה' 17 מארץ. ואם נחקור את כל שנות היהודים שמן 1200 עד 1582 לספד"נ נמצא שהשנים שחל בהן ר"ח ניסן ביום ה' 17 מארץ הן רק אלו: 1580, 1485, 1390, 1306, 1211, מזה מוכח שהמאורע המסופר בזה אירע רק באחת מחמש השנים הנ"ל, אבל מתוך הכ"י א"א לברר איזה שנה מהן יותר נאותה אל המאורע ההוא, אולם אם נאמר שהאות ד' שבתוך הכ"י מורה על האות הראשונה מן "ד' אלפים" או יתחייב שהמאורע קרה קודם שנת ה"א או 1240, ואז בהכרח שקרה בשנת 1211.

רק זאת אשר יפלא, שבהכ"י נאמר שבשנה ההיא חל יום ב' יום המישי של פסח היהודים ביום תשיעי לפסח הנוצרים, דהיינו שיום א' שבו חל פסח הנוצרים היה 27 מארץ שהוא י"א ניסן, ובחמש שנים הנזכרות חל פסח הנוצרים ביום 3 אפריל שהוא מאוחר בכדי שבוע שלם אחר 27 מארץ, ובכל השנים שמן 1200 עד 1582 שבהן חל פסח הנוצרים 27 מארץ, שהן: 1513, 1524, 1502, 1540, 1429, 1418, 1407, 1345, 1334, 1323, 1239, לא חל בשום אחד מהן ר"ח ניסן ביום 17 מארץ (ומ"ו ניסן ביום 31 מארץ), וההכרח לשער אם שמחבר הכ"י טעה בחשבונו בשבוע שלם בקביעות פסח הנוצרים שחשב את פסחם 27 מארץ תחת שחל באמת 3 אפריל, או מה שמתקבל יותר על הדעת, שחשב את התחלת פסחם מיום הראשון בשבוע של כפות המרים, שהוא שבוע קודם פסחם.

גם משנת 1583 ואילך לא מצאנו אף שנה אחת שחל בה פסח הנוצרים 27 מארץ ופסחנו 31 מארץ.

היוצא מכל האמור בזה שמדר המאורעות היה כך:

הנער אבד ביום ב' המישי של פסחנו ויום שני של פסח הנוצרים 4 אפריל.

יהודי וויאדאנו נתפסו בליל ג' 12 אפריל.

ביום א' שלאחריו (17 אפריל) שלחו את היהודים התפוסים באניה ללכת למנטובה, ויבואו למנטובה ביום ג' 19 אפריל, ובמשך זמן נסיעתם נמצא גופת הילד אשר הוביח את צדקתם.

עד הנה דברי הפר' קויפמאן, והסופר החכם אוריאל העתיק בפ"י לימונו, לקורות עלילת הדם כ"היום" 1886 גליון 104 את כל החקירות האלו בשנים מעטים בסדר ובלשון ולא קרא את שם בעליהם הח' קויפמאן עליהם, והקורא יחשוב לתומו כי הסופר הזה מלכו הוציא מלים, אולם, לפי שעבר על דברי הו"ל אשר הזהירונו לאמר דבר בשם אומרו, ע"כ נענש—ומעה. ה' אוריאל יחליט שם "כי ליל ג' הנזכר בהכ"י הוא הלילה הבא אחר כלות יום ג' אשר מרגלא בפומיה דאינשי לקראו לו בשם ליל יום ג', אף כי באמת ע"פ תורת השבון הזמנים מתיישב הלילה הזה ליום ד' העתיד לבוא", ואין ספק שדבריו אלה לקוחים מדברי ה' קויפמאן, שאמר "יהודי וויאדאנא

נחפסו בליל ג' 12 אפריל, הנותנים מקום לרמות שכונתו ללילה הבא אחר יום ג' 12 אפריל, כפי הנהוג אצל הנוצרים באירופא לחשוב כל לילה עד חצות ליום שלפניו; אבל יפלא על חכם משכיל כה' אור י אל שמעה בדבר שתנוקות של בית רבן יודעים אורו, שספירת העומר מצוותה בתחלת הלילה, ממילא אור ליום ד' כבר ספרו י"ג לעומר, ולפי שבהכ"נ נאמר מפורש ליל ג' י"ב לספירה, א"כ בהכרח שהכונה על אור ליום ג', וניכרים הדברים שגם כונת הח' קויפמאנן על אור ליום ג', רק שתפס לשון הכ"י.

עתה אשוב להתחלת הכ"י, ואומר שכצדק העיר הח' קויפמאנן שנפלה שם טעות במה שכרוב בראשיתו "יום ב' יום חמישי של פסח ויום תשעי של פסחוקה שלהם". אולם למען הוכיח את אמתת הדבר הזה אין צורך ללכת בדרך ארוכה ובלתי בטוחה, שהלך בה הח' קויפמאנן, שקצב בהחלה במשך 382 שנים מן 1200 עד 1582 את כל חמש השנים שבהן חל פסחנו ביום ה' 31 מארץ והוכיח שפסחם חל בהן לא ביום 27 מארץ רק ביום 3 אפריל, וכן קצב אח"כ במשך הזמן הנ"ל את כל י"ב השנים שבהן חל פסחם 27 מארץ והוכיח שפסחנו חל בהן ביום אחר וזולת 31 מארץ, כי אחרי כל העמל הרב והמורח הגדול הזה עוד לא מצאנו הוכחה רק לזמן קצר של 382 שנה ורק למשל פרטי שפסחנו 31 מארץ או פסחם 27 מארץ, החתה שבאמת נקל להוכיח בטופת כללי שדבר כזה נמנע הוא לעולם שפסחם יחול ביום י"א ניסן, לפי שבי"א ניסן לא הגיע עדיין בשום אופן זמן מלוא הירח, וכפי הנודע החוק העקרי לקביעת פסחם, שנתקבל לחוק ולא יעבור באספהם הכללית בניקעא בשנת 325 למספרים, הוא שיהונו את פסחם ביום הראשון בשבוע הבא תיכף אחר מלוא הירח הראשון שאחר 21 מארץ. והנה בימי האספה הניקעאית חלו מלוא הירח שלהם ושלנו בזמן אחד בקירוב, אלא שמדת הדש הלבנה אצלם גדול הוא ממדתו אצלנו, והיתרון עולה לשעה וחפ"ה חלקים לכל מחזור של י"ט שנה או רל"ה חדשים, ומפני כן מלוא הירח שלהם הולך ומתאחר ממלוא הירח שלנו ביום המים בכל 315 שנה בקירוב, וזוהו יתחייב שטעולם לא הקדים ומכ"ש שלעולם לא יקדים פסחם את פסחנו "בארבעה ימים" (1), ובכל השנים שפסחנו חל ביום ה' יאחר פסחם לבוא לעולם אחר פסחנו,

(1) כמנהג הכנתי ליונים לתיבות "בארבעה ימים" בכדי להוציא מלב רבים החושבים בטעות, כי פסחם מוכרח להיות לעולם מאוחר מפסחנו. — ולמען הוכיח את טעותם הנני לרשום כאן את כל השנים אחר האספה הניקעאית שבהן לא נתאחר פסחם מפסחנו, ואומר שבמשך שנים אלו: 495, 475, 350, 346, 326, הקדוים פסחם את פסחנו בשני ימים, (כנת הקדימה הזאת היא מפני שמולד ר"ה שלאחריה חל אצלנו ביום ג' ונדהה ליום ה' משום "מולד זקן" או "נטר"ד" ומשום "אד"י", שמפני זה נתאחר פסחנו ליום השלישי אחר מלוא הירח). אולם משנת 496 והלאה חל פסחם להקדים את פסחנו אבל עדיין חלו פסחם ופסחנו כאחד (ביום ה' ט"ו ניסן) ככ"ו שנים אלו: 783, 743, 614, 594, 590, 570, 563, 543, 536, 523, 519, 499, 496, 465, 445, 441, 421, 418, 414, 401, 394, 374, 370, 367, 347, 343, אולם משנת 784 ואילך החל פסח הנוצרים להתאחר ולהוציא לעולם אחר

רק שער שנת 1247 חל לעולם בי"ח ניסן, ומשנת 1248 עד עתה חל לפעמים בי"ח ניסן ולפעמים בכ"ה ניסן, כלבד שנות ה'ומ"ו למחזור י"בהן פסחם מתאחר לפסחנו בדרש שלם; ולהעבון גריגארי זמן מלוא הירח שלהם שזה לעולם בקרוב לזמן מלוא הירח שלנו, וממילא בכל שנה שפסחנו חל ביום ה' חל פסח גריגארי ג"כ לעולם אחריו ביום י"ח ניסן, וזאת שנות ה' וי"ט למחזור משנת 1588 עד 1700 ושנות ה' י"א וי"ט למחזור משנת 1700 עד 2200. שבהן יקדים פסח גריגארי את פסחנו בחדש שלם ויחול ביום י"ט אדר שני; אבל בשום איפן א"א להיות שפסח הנוצרים יהול ביום י"א ניסן לא פסח היונים ולא פסח גריגארי, ולפ"ו מן הנמנע הוא שיום השני יום חמישי של פסחנו יהיה יום השיעי לפסחם ככתיב בהכ"ל, והוא מעות דמוכתת דצריבה הסון.

גם בהתרת השאלה הזאת דעתי נוטה לדרך אחרת, והיינו שלפי השערתנו נתחלפה לו להמעתיק היבת „השני“ בויבת „תשעי“ שתמונות אותיותיהן דומות זו לזו בכתב רש"י, כי אות „ה“ דומה לאות „ה“ ואות „ג“ דומה לאות „ע“, ואפשר לומר עוד שנתחלפה היה כתוב „השיני“ מלא יו"ד (שכן גם בתוספתא הוצאת צוקערמאנדעל בכל המס' מ"ש כתוב „שיני“ מלא יו"ד), והמעתיק החלף שתי האותיות „יג“ באות „ע“, ויש להביא עוד ראיות להשערתנו: א) ממה

פסחנו, ולפי שמאז ועד עתה כבר עבר יותר מאלף שנה שפסח הטורים היונים מאוחר מהמיד מפסחנו, ע"כ עשו רבים לכפות מזה שכן היה אלל הטורים מאז ומעולם לחק קבוע, אולם ההוסבים כן לא ירדו לעומקו של דבר ולא שמו לב להבין שהאחר הזה הוא מוכרח לבוא בהמשך הזמן נכסת השעה ותפ"ה חלקים שמלוא הירח שלהם מהאחר בכל מחזור ממלוא הירח שלנו, כמבואר בפנים, אבל בזמן הסמוך אחר אספת ניקעא לא היה כן, וכל אותן ל"א הבנים שהוכרחי תעדנה, שעד סוף המאה החמישית לספירתם הקדים לפעמים פסחם את פסחנו, ועד סוף המאה השמינית חל פסחם לפעמים להיות ביום אחד עם פסחנו, ורק מן המאה התשיעית ואילך חדל להיות כן לעולם. אולם פסח גריגארי יחול לפעמים גם עכביו ביחד עם פסחנו, כאשר כן קרה בשלש שנים אלו: 1825, 1805, 1609, ועוד יקרה כן בשנות: 2123, 1981, 1954, 1927, 1923, 1903, וכו', ולעתים רחוקות יקרה ג"כ שפסחם יקדים את פסחנו בשני ימים, כי כן בשנות 2725, 2133, 2106 וכו' יחול פסח גריגארי ביום א' י"ג ניסן. והנני להעיר שכפי הטעם לי הנה ההכס פיטליש הוא היחודי שהרגיש בזה, שפסח הטורים היונים חל לפעמים ביום אחד עם פסח היהודים, בספרו היקר „דרכה של תורה“ סי' ק"ג עמוד 212, אלא שהחיל את הציבותיו לא מאספת ניקעא רק אח"כ — משנת ד"א קי"ט — 359, מפני שלדעתו (שם עמוד 259) נתיסד אז השבן העבור אללנו; גם נשחטה אללו בטעות שנת ד"א רכ"ה — 465 (מפני טעמה בקביעות השנה ורשם אותה הכ"ו תחז הש"א מלבד שיש שם טעות הדפוס „תק"ד“ תחת „תק"ג“ (743)), גם בשם גריגארי שחל להיות ביחד עם פסחנו הנתיק מליקביקון של בראקהויו לוח מוטעה שנשמטה ממנו שנת 1609 ונכנסו בו בטעות שתי שנים אחרות 1832, 1828, ולא הרגיש בטעויות; אולם הדבר שהעירומי עליו שכבר הקדים פסח הנוצרים היונים את פסחנו ועוד יקדים פסח גריגארי את פסחנו בשני ימים, לפי הנודע לי, לא העיר על זה שום מחבר עד היום.

שהנוצרים חונגים את פסחם רק שבעה ימים וא"כ לא יתכן למנות יום השיעי של פסחם, (ב) מחסרון הו"ד אחר השי"ן בתיבת "תשעי" בכ"י הזה שהכותבו לא היה מקמץ ביו"ד"ן גם במקומות שאין בהם צורך והם מיותרים על פי הדקדוק.

עתה נחקור על הכתוב בהכ"י שיהודי וויאדאנו נתפסו, כב' שעות ליל ג' י"ב אפריל וי"ב לספירה". והנה הח' קויפמאנן אחרי אשר החליט מזה שיום כ"ו ניסן (י"ב לספירה) חל ביום י"ב אפריל, עורר ספק בהוראות המלים "ליל ג' " מתי חל כ"ו ניסן וי"ב אפריל אם ביום ג' (בשבוע, וע"פ קביעות השנה אצלנו הוכיח שיום ג' היה בהכרח כ"ו ניסן וממילא גם י"ב אפריל, ומפני זה החליט שפסחנו חל ביום 31 מארץ, ועפ"ז חפש וברק מתי חל כן בכל השנים שמן 1200 עד 1582, ומצא רק את חמשת השנים שהזכיר; אולם כבר בארתי למעלה, שאין ספק שהמאורע קרה אור ליום ג' שאז ספרו י"ב לעומר וממילא יום ג' היה כ"ו ניסן, ואם יש בזה מקום ספק, או רק החלטתו הראשונה מוטלת בספק, והיא, מתי חל י"ב אפריל אם ביום ג' כ"ו ניסן או ביום ב' כ"ו ניסן? נברר את דברינו, הנה עיקר הספק של ה' קויפמאנן יסודתו, כפי הנראה, על ההכרז שבינינו ובין הנוצרים ברוב ארצות אירופא ברגע ההחלט חשבון היום, שאנחנו חושבים מתחלת הלילה [שלאחריו והם חושבים עד חצות הלילה ליום שלפניו, ולפי שהכ"י מזכיר גם חשבון הנוצרים גם חשבון היהודים י"ב אפריל וי"ב לספירה" ע"כ נסתפק ה' קויפמאנן כיצד חושב בעל הכ"י את הלילה אם ליום שלפניו כחשבון הנוצרים או ליום שלאחריו כחשבון היהודים, אבל אם נעמיק יותר בזה נראה שאם רק נניח, כי אמת נכון הדבר שבמקום מגורי הכותב (את הכ"י) חשבו הנוצרים כל לילה עד חצות ליום שלפניו, או תלויה החקירה הזאת בחקירה אחרת שכבר נגע בה ה' קויפמאנן בהערה 3), והיא, כיצד חושב המחבר את מספר השעות אם כחשבון היהודים או כחשבון הנוצרים? אם נפרש את דבריו הכותב "ב' שעות ליל ג'" שכוונתו אל חשבון השעות אצל הנוצרים, היינו ע"פ מ"ש שלנו שתי שעות אחר חצות הלילה, ממילא מוכן שאו בין לחשבון היהודים ובין לחשבון הנוצרים כבר הוא שייך ליום ג' שלאחריו, ועפ"ז תתאמת החלטת ה' קויפמאנן שיום ג' היה י"ב אפריל וי"ב לספירה (כ"ו ניסן); אבל אם נאמר שכונת הכותב אל חשבון השעות אצלנו, היינו ב' שעות אחר התחלת הלילה, או 8 שעות בערב ע"פ המו"ש שלנו, שגם דעת ה' קויפמאנן נראה כנוטה לזה בהערה הנ"ל, א"כ הוא קודם חצות הלילה שלהנוצרים נחשב עדיין ליום ב' שלפניו, או הלא בהכרח עלינו לומר כי י"ב אפריל חל או ביום ב' כ"ו ניסן, וכי י"ב אפריל לא היה משהו עם י"ב לספירה (כ"ו ניסן) רק בשש השעות ההן שמתחלת הלילה עד חצות (שגם המאורע קרה באחת מהן) שלחשבון הנוצרים עודנו שייך ליום ב' שלפניו י"ב אפריל ולחשבון היהודים כבר ספרו אז י"ב לספירה ושייך ליום ג' שלאחריו כ"ו ניסן; אולם לפ"ז ולפי מה שהוכחתי למעלה שפסחם חל אז י"ח ניסן, הנה חל או פסחנו 1 אפריל ופסחם 4 אפריל וממילא ישנה כל החשבון תכלית שינוי, וכל השנים שבהן התאמתו התנאים הנ"ל, מן אספת ניקעא (325) עד דע ראסמי (1800) היו

א"י פ"א

פ"א

י"ג אל'ו י: תשע באלף החמישי—ד"א ר"ג—448, רצ"ח—538, שפ"ב—622
 הע"ו—717, תקע"ב—812, תרנ"ז—896, תתי"ט—1059, תתק"ג—1143,
 התקצ"ח—1238, וארבע באלף הששי, שתיים קודם תקון גריגארי—ה"א ז"ג—
 1333, קצ"ח—1429, ושתיים לפי חשבון גריגארי — שפ"ז—1627, תקל"ט—
 1779, ואם נניח ששנת 896 מוקדמת יותר מדאי ושנת 1779 מאוחרת יותר
 מדאי או יהיה עלינו לקחת שש שנים אחרות תחת החמש שמנה ה' קויפטאנן,
 אם נניח עוד שהמאורע קרה קודם ההחלפת אלף הששי ואחר 1143, או תהיה
 השנה המבוקשת ד"א התקצ"ח—1238, אם רק נקבל את ההנחה שבמקום בעל
 הכ"י חשבו הנוצרים עד חצות הלילה ליום שלפניו.

אולם אם נחקור לדעת כיצד מחשבין באמת הנוצרים באיטליא את חשבון
 היום והשעות, או נמצא שהחכם אידעלער כותב בספרו היקר על חשבון הזמנים
 (כראנאלאגיע) חלק א' עמוד 83, שהאיטלקים מתחילים את מנין ימיהם
 ושעותיהם חצי שעה אחר שקיעת החמה ומונים כ"ד שעות שוות במעל"ע,
 באופן שחצי שעה אחר שקיעת החמה הכלה שעה כ"ד מיום זה והחל שעה
 ראשונה מיום שלאחריו², ולפ"ז אין בנדון שלפנינו שום הבדל במנין הימים
 בנינו ובין הנוצרים באיטליא, כי אע"פ שגלשון הכ"י יש להוכיח שהוא חושב
 את שעותיו כחשבון היהודים (מן שעה 6 אחר חצות היום), שהרי נזכר שם
 „ביום שבת כב' שעות מהיום" וזה א"א לחשבון האיטליאנים הנוצרים שאין
 מקום אצלם למנות שעות הלילה בפני עצמן ושעות היום בפני עצמן אחר
 שמספרם משונה, בעתותי השנה השונים, כי שעות הלילה מרובות הן בלילות
 טבת הארוכים ומועטות—בלילות תמוז הקצרים, ושעות היום—להפך, ובהכרח
 שהוא חושב לחשבון היהודים המונים לפעמים כל הכ"ד שעות כסדרן
 ולפעמים — י"ב שעות ביום וי"ב שעות בלילה, מ"מ הזמן המספר
 כאן „ב' שעות ליל ג' י"ב אפריל וי"ב לספירה", שהוא שעה 8 בערב, גם
 להאיטליאנים הנוצרים שייך ליום ג' שלאחריו, לפי שרוחב ממטובה (וגם וויאדאנא
 הסמוכה לה) הוא בקירוב 45° לצפון המשווה ושקיעת החמה ביום 12 אפריל
 היתה 6 שעות 50 מינוט, ולפ"ז התחלת היום להאיטליאנים היתה 7 שעה 20
 מינוט בערב, וממילא שעה 8 כבר נחשבה גם אצלם ליום ג' שלאחריו שהוא
 היה בלי ספק י"ב אפריל, ולפ"ז נברר לנו שצדקו דברי ה' קויפטאנן, אע"פ
 שלא מטעמו, שבשנה ההיא חלו באמת י"ב אפריל וי"ב לספירה (כ"ז ניסן) ביום

¹ (הזמן איך לקצו את כל השנים האלו מנזר להן כפרוטרט, ולא כתבתיו כאן
 לבלי לנטול הדברים.

² בהערת הח' דוד קאסעל למאמר „קול אלהים" מספר „מאור עינים" לר"ע האדומי
 עמוד 25 מביא כסס הסופר מא"ה יעקב אנטווא בואני הרופא בפיררה בספרו אשר כתב
 בשפת איטליא ע"ד הרעש הידוע, שהרעש התחיל בלילה שאחר יום חמישי בשבוע שהוא ט"ו
 טיבומבר 1570 בשעה ט' ומ"ד מיוטען דהיינו י"ד שעות וי"ד מיוטען אחר חצות היום,
 וגם זה מסכים עם חשבון השעות אלל האיטלקים המבואר בפנים, וע"ד ההבדל המועט שיש
 ביניהם באיוו עשרות מיוטען דברתי ברחבה בהערותי למאמר „קול אלקים" הנ"ל בספר
 „מאור עינים" היוצא לאור עתה פה ווארשא ע"י המדפיס ה' אלפין, יעו"ש.

ג' בשבוע וממילא חל פסחם 3 אפריל ופסחנו ביום ה' 31 מארץ, וצדקו כל חקירותיו של ה' קויפמאנן.

נשאר לנו אפוא רק לשום לב אל הגבולים 1200,1582 שלקח ה' קויפמאנן; הנה הגבול האחרון הוא השנה שבה תקן גריגארי את חשבון עבורם החדש שנתקבל תיכף באיטליא, ואת הגבול הראשון באר ה' אוריאל שיסודתו בזה שלדברי חוקר תולדותינו הפר' ד"ר גראטץ היה יד עלילת הדם הראשונה בבני ישראל אשר בארצות אירופא בשנת 1171 בעיר בלוא (Blois) בארץ צרפת (ששמה הועלו על המוקד כפעם הראשונה ע"י עלי ל ת ד ס ל"ד אנשים וי"ו נשים ביום ד' 26 מאי כ' סיון ד"א תתקל"א), אולם הגבולים האלה גם שניהם אינם מוכרחים, כי מלבד שלפ"ו צריך לחקור גם על השנים שמן 1171 עד 1200. הנה ממה שלא מצא גראטץ עלילת דם קודם עלילת בלוא אין ראיה שלא היה קודם לכן, כי "לא ראינו אינה ראיה"; וזולת זה הנה עלילת בלוא היתה רק הראשונה שעל ידה נהרגו כמה נפשות מישראל, אבל הענין המסופר בכ"ו שלפנינו, שבחסד ה' נתבררה צדקת היהודים ולא אונה להם כל רע, מי יודע שלא קדם בזמן לעלילת בלוא? וכן להיפך יוכל להיות שהמאורע קרה אחר שנת 1582 וחשבון פסחם וימי חדשיהם הוא ע"פ חשבון גריגארי; אולם המעם אשר ה' קויפמאנן הסתפק לחפש רק בשנים שבין גבולים ידועים, הוא מפני הקושי הגדול המונח בטבע החשבון הזה, לפי שלוחות העבור השונים המצויים בידנו ניתנים לנו היכולת רק לקצוב בשנה ידועה את קביעותה והשתוותה עם חשבון העמים, וגם זה הוא לפעמים בעמל לא מעט, לא כן בנרון שלפנינו, שהשנה בלתי ידועה ועלינו לקצוב אותה רק ע"פ השהות השבוננו עם חשבון הנוצרים, הנה התרת שאלה הפוכה כזאת היא עמוקה וכבדה, כי לע"ע יחסרו לנו לוחות עוזרים להקל את החשבון הקשה הזה (כאשר התאונן על זה בצדק הח' אוריאל ב"היום"), ואשר על כן הוכרח למצוא את כל השנים שחל בהן 17 מארץ ביום ה' בשבוע ולבחון אם לא חל אז ביום ההוא ר"ח ניסן. ולפי שהשנים האלו רבות הן, כי הן החלק השביעי מכל השנים, ע"כ היא מלאכה כבדה וקשה למאד, ואשר ע"כ בצדק עלינו להת כבוד וקר לה"ח קויפמאנן, אשר לא חשך מעמל נפשו לחקור ולדרוש הדבר היטב במשך זמן ארוך של 382 שנים מבלי עשות שום משגה בחשבון מסוכסך כזה, ובכל זאת לא נזבל לבחד, כי יותר מיב היה לו יכולו לברר הדבר בזמן יותר ארוך ממשך 382 שנה; והנה אנכי הקנתי לוחות עבור מיוחדים אשר על ידיהם יכולים להתיר כל שאלות העבור הישרות וההפוכות, גם היותר סבוכות ומסוכסכות, בדרך קלה ובזמן קצר* ועל פיהם פתרתיו גם את השאלות הכסוכסכות הנוגעות לה"ו אשר לפנינו, ואחזור לענינינו.

(* הרה"ח ה' צבי הירש יפה הוציא לאור בשפת רוסיא לוח נצחי אבטומטי לנוצרים, אשר על ידו נסקרים בסקירה אחת כל שנות הנוצרים מקביעות ידועה או שחל בהם פסחם ביום ידוע מחדשיהם לעולמים. הלוח הוא כבר יצאו לו מוטיטין בעולם וגדולי הפרופסורים והרבה מ"ע הרבו כשבחו, גם נתאשר ונתקיים מאת הסיניסטרויים שעל השכלת העם, לפני שנתים יצא לאור בטהודורא שניה מתוקנה ובתבנית קטנה לשאתו בצלחת, וישבוו שנית

נבקש לדעת מן שנת 325 עד 1582 לחשבון הישן ומן 1583 עד 1800 לחשבון החדש את כל השנים שחל בהן פסחנו ביום ה' 31 מארץ ופסחם 3 אפריל. והנה מצאנו לחשבון הישן: (1) פסח הנוצרים חל 3 אפריל רק בשנות ז', ט"ו, ד', י"ב, א' למחזור; (2) לכל אחת משנות המחזור הנוצרות נקל לקצוב את כל השנים שחל בהן פסחם 3 אפריל וגם ידענו שהן הולכות בסדר ידוע, שפסחם ישוב לחול ביום ההוא אחרי 95 שנים אחר כל שנתם הפשוטה (בת 365 יום) ואחרי 247 שנים אחר כל שנתם הכבושה (בת 366 יום). (3) לכל אחת משנות המחזור נקצבים גבולים ידועים אל השנים שפסחנו ויכל לחול בהן 31 מארץ; וע"פ כל אלה יקל לפתור את שאלתנו, כי לכל אחת משנות המחזור הנוצרות נקצוב בין הגבולים שבחם חל פסחנו 31 מארץ את כל השנים שבהן חל פסח הנוצרים 3 אפריל, ואז כל אותן השנים מהן שחל בהן פסחנו ביום ה' נרע ברור שהוא 31 מארץ והן השנים המתאימות עם הנאי השאלה, אבל השנים שחל בהן פסחנו ביום ג' או ביום ז' (שיום ג' הוא 29 מארץ ויום ז' הוא 2 אפריל) לא תצלחנה לעניננו. ואם נהבונן נמצא שבשנת ז' למחזור לא קרה כן כלל לפי שהגבול האחרון שפסחנו יחול 31 מארץ הוא קודם שנת 325; בשנת ט"ו למחזור—הגבול האחרון ד"א תב"ח—668, ומשתי השנים: 511,606 שחל בהן פסחם 3 אפריל, רק בראשונה ד"א רע"א חל פסחנו ביום ה' (31 מארץ) אבל בשניה—חל ביום ג'; בשנת ד' למחזור—הגבול האחרון ד"א ההקכ"ב—1162, ומשש השנים: 1127, 880, 785, 690, 595, 348 שבהן חל פסחם 3 אפריל, רק בארבע הראשונות, ד"א ק"ח, שנה, ת"ג, תקמ"ה חל פסחנו ביום ה', אבל בשתי האחרונות—חל ביום ג'; בשנת י"ב למחזור—הגבול הראשון ד"א ש"צ 630. ומשמונה השנים: 1211, 1306, 1401, 1496, 679, 774, 869, 964 שבהן חל פסחם 3 אפריל, בשתי הראשונות—חל פסחנו בשבת ובשתי האחרונות— ביום ג', ורק בארבע שנים התיכונות: ד"א תרכ"ט, תשכ"ד, התקע"א, ה"א נ"ו חל פסחנו ביום ה'; ובשנת א' למחזור—הגבול הראשון ד"א התק"ג—1143, ומארבע השנים: 1295, 1390, 1485, 1580 שחל בהן פסחם 3 אפריל חל פסחנו בשנה הראשונה— בשבת ורק בשלש שנים האחרונות: ה"א ק"ג, רמ"ה, ש"מ—חל ביום ה' (31 מארץ); ולחשבון החדש מצאנו שפסח גריגארי חל 3 אפריל בשנות י"ח, י', ב', י"ג למחזור מן 1583 עד 1700 ובשנות י', ב', י"ג, ה' למחזור מן 1700 עד 1900, אולם גבולי השנים שבהן חל פסחנו 31 מארץ הם אלו: בשנת ה' למחזור—הגבול הראשון אחר 1900, בשנת י"ח למחזור, בשנת 1616 שחל בה פסחם 3 אפריל חל פסחנו בשבת, בשנת י"ג למחזור— הגבול הראשון 1700, ובשנת 1763 שחל בה פסחם 3

מכ"ע הרוסים ויוסיפו להפליא אותו מאד, ועיין, המליץ"ן גו' 62 לשנת 1895; והנה כבר ערוך בידו בכ"י ומוכן לרפוס כעין הלוח הזה אך יותר נפלא מסנו, לוח נצחי אבטוטטי לעברים גם לוח השחנות ימות חדשי היהודים עם ימות חדשי הנוצרים וקביעות פסחם בין לחשבון הישן בין לחשבון החדש בימי חדשיהם ובימי חדשינו, ועל ידהם הפתורה על נקלה כל השאלות אף היותר חמורות שאפשר להציע בחשבונות העבור, ומי יתן והוציא ה' יפה לאור את לוחותיו אלה המועילים ונחוצים מאד לכל מיקורי חכמת ישראל ועיסקים בחקירה דברי ימינו.

אפריל חל פסחנו ביום ג, בשנת י' למחזור—לא חל פסח גריגארי אף פעם אחת ביום 3 אפריל עד אחר שנת 1800, ורק בשנת ב' למחזור, בשנת ה"א הנ"ה—1695 חל פסח גריגארי 3 אפריל ופסחנו ביום ה' 31 מארץ. מזה רואים אנחנו שבכל השנים מן שנת 325 עד 1800 היה לנו לבחון רק כ"ג שנים שמהן ניצאנו י"ג שנים שמתאמתים בהם הזמנים הנתונים, שפסחנו חל ביום ה' 31 מארץ ופסחם—ביום 3 אפריל, שמונה מהן בא"ף החמישי: ד"א ק"ח—348, רע"א—511, שנ"ה—595, ה"נ—690, הקמ"ה—785, הרב"ט—869, השב"ד—964, התקע"א—1211, וחמש באלף הששי, ד' קידס תקון גריגארי: ה"א נו"ו—1306, ק"ג—1390, רט"ה—1485, ש"מ—1580, ואחת לחשבון גריגארי: ה"א הנ"ה—1695; מעתה אם נניח כי שנת 964 היא מקודמת יותר מדאי ושנת 1695 היא מאוחרת יותר מדאי, אז נמצא שבמשך זמן ארוך של 730 שנה (1694—965) לא קרה שיהיה פסחנו ביום ה' 31 מארץ ופסחם 3 אפריל רק באותן חמש השנים שכבר מצא אותן הח' קויפמאן ואשר חשב כי רק בין גבילים צרים (1582—1200) במשך 382 שנים לא נמצא בלעדן; ובצדק נאמר על החכם קויפמאן פוק חזי כמה עביר דמצלח גברא דמאריה סיעיה, שהחוקר הנאמן הזה, בהיותו דורש תמיד את האמת בכל לבבו, הצליח לו עתה להוציא תולדה אמיתית גם מהקדמות כלתי צודקות ולכוין אל האמת בין בזה שי"ב אפריל חל אז ביום ג' ופסחנו 31 מארץ ופסחם 3 אפריל ובין בזה שמלבד חמש השנים אשר מנה לא נמצאה שנה אחרת כמוהן במשך זמן ארוך של 730 שנה; וכל סדרי המקרים מתאמתים כפי שכתב הח' קויפמאן, רק שראוי לשום לב שתפיסת יהודי וויאדאנא היתה בשעה 8 בערב בתחלת הלילה שלמחרתו יום ג' כ"ז ניסן וי"ב אפריל, ולא כמו שדברתי ה' קויפמאן נתנים מקום למעות וה' איריאל טעה בהם שתפיסתם היתה בלילה שאחר יום ג' כ"ז ניסן, והוהו שרציתי לבאר.

צבי הירש יפה.

C

1100.